శ్రీ శారదా సంచార గ్రంథాలయం,
సుందరగిరివారివీధి,
నెల్లూరు.
మేనేజరు.

విరిగిన మనస్సులు

పెళ్ళి ముహూర్తాలున్న రోజుల్లోనూ, స్కూలు పుస్తకాలు అచ్చువేసే రోజుల్లోనూ, ప్రెస్సుకి తీరిక వుండదు. ఆ రోజుల్లో రాత్రింబగళ్లు పనిచేస్తారు. ఆ రోజుల్లోనే ప్రెస్సుకి నాలుగు డబ్బులు మిగిలేది.

ఆ సంవత్సరం రెండూ కలిసిరావడంవల్ల అప్పటిదాకా తాటికాయ నెత్తిమీద ఎప్పుడు పడుతుందా అని మూలుగుతూ కూర్చున్న శారదా ప్రెస్ జమ్మున పని ప్రారంభించి రాత్రింబగళ్లు యెడతెరిపి లేకుండా పనిచేస్తూ వుంది. యంత్రాలు తమ కాళ్ల గుదుళ్ళు తీర్చుకుంటూన్నై. పోసుకోలు కబుర్లు చెప్పేవాడి సామెతగా వుంది - వాటి మోత యెక్కువ.

ఆ ప్రెస్సులో కంపోజిటరుగా పనిచేస్తున్న వెంకటేశ్వర్లు తెల్లవార్లూ పనిచేసి, తెల్లవారి ఆరుగంటలకు ప్రెస్‌నుంచి

బయటపడ్డాడు. సింహం నోటిలోనుంచి పెద్దపులిగుహలోనుంచి ఎగురుతున్న విమానంలోనుంచి బయటపడినవాడికి మల్లే ఉంది. అతని వైఖరి బయటపడినందుకు సంతోషంగానే వుంది కాని యింకా అదరు తగ్గలేదు. మనస్సే ప్రెస్సులా మోతపెడుతూవుంది. పరిచిన గుడ్డివాళ్ల కళ్లకు మల్లేవున్న కేసులూ ఆ కేసుల లొట్టల్లోకి అక్షరాలను వేసే టప్పుడు, కలిగే టకటక అనే ధ్వని, పెడిల్ ఒక కాలితో తొక్కుతూ, చేత్తో కాగితంపెడుతూ తీస్తూఉన్న రంగయ్య-యివన్నీ కళ్లముందు కనిపించి యింకా అతనికి ప్రెస్సులో ఉన్నట్టే ఉంది. తను అక్షరాలను కంపోజ్ చేస్తున్నట్టూ, కట్టినఫారంలోనుంచి అక్షరాలను లాగి, కొత్తక్షరాలను దూరుస్తున్నట్టూ ఉంది.

"వెంకటేశ్వర్లూ!" అని పిలిచాడు, వెనకాలే వస్తున్న ఆదిశేషు. ఆదిశేషుకూడా ఆ ప్రెస్సులోనే పనిచేస్తున్నాడు. యజమానికి అతను తుంటరివాడి క్రింద లెక్క. ఎవ్వర్నీ లెక్క చెయ్యడు. టైంకి వచ్చి టైంకి వెళ్ళిపోతాడు. ఎక్స్ట్రాపని పెడితే ఇష్టమైతే వొస్తాడు, లేకపోతే మానుకుంటాడు.

"వెకటేశ్వర్లూ!"

"ఆఁ" అంటూ వెంకటేశ్వర్లు ఆగాడు.

"ఎట్లాఉంది."

ఏది ఎట్లాఉందో-అడిగిన ఆదిశేషుకీ తెలియదు. ఏది బాగుందో జవాబు చెప్పిన వెంకటేశ్వర్లుకీ తెలియదు.

"ఇంటికేనా!" అని అడిగాడు ఆదిశేషు.

నిద్రలేక, ఓపిక లేక, ఊగిపోతున్న వెంకటేశ్వర్లు మళ్లీ యింకొకసారి 'ఆ' అన్నాడు.

"మళ్లీ తొమ్మిది గంటలకువస్తావా?"

"వొస్తా"

ప్రెస్సుకు రాకుండా ఎట్లా ఉంటామో వెంకటేశ్వర్లుకి తెలియదు. సెలవురోజులలోకూడా వొచ్చి ప్రెస్సుకు వేసిన తప్పతాళాన్ని ఒక్కసారి చూస్తే తప్ప అతనికి తృప్తివుండేది కాదు.

"మేనేజర్ని ఏమిటో అడుగుతున్నావు?"

"డబ్బు."

"ఎంత?"

"అయిదు రూపాయలు"

"ఇచ్చాడా?"

"బేడ యిచ్చాడు."

"ఎందుకని?"

"కాఫీ తాగమని.

"జీతంలో రాసుకుంటాడా?"

వెంకటేశ్వర్లు మాట్లాడలేదు. అతనికళ్లు మూతలుపడుతున్నై. అలాగే నడుస్తూ వెళ్తున్నాడు.

"అడిగినంత ఎందుకు యివ్వనన్నాడు?"

"అడ్వాన్సులు యివ్వటం మానేశాడట."

"ఎక్స్ట్రా పనికో?"

"అంతా కలిపి నెలాఖరు కేనట."

"ఈలోగా ఏం చెయ్యాలి?"

వెంకటేశ్వర్లు మాట్లాడలేదు.

"గాడిదలు కాయాలి" అని తనకు తానే జవాబు చెప్పుకున్నాడు ఆదిశేషు.

ఇద్దరూ కలసి కాఫీ త్రాగారు. ఆదిశేషు డబ్బిచ్చాడు. కిల్లీ కొని వేసుకోమని బలవంతం పెట్టాడు. వొద్దనే వోపిక కూడా లేక వేసుకున్నాడు వెంకటేశ్వర్లు.

ఆదిశేషు వెళ్ళిపోయిన తరువాత మేనేజరు యిచ్చిన జేబులో అర్ధణా పెట్టి బీడీలు కొనుక్కుని ఇంటికి బయుల్దేరాడు వెంకటేశ్వర్లు.

వెంకటేశ్వర్లుకి యింటికి వెళ్ళటానికి భయంగావుంది. అతని భార్య వెచ్చాలకు డబ్బు తీసుకురమ్మన్నది. అణాన్నరతో వెళ్తున్నాడు. ఈ ఒక్క కారణమేకాదు. ఇటీవల అప్పు తీర్చే నిమిత్తం ఆమె గొలుసు అమ్మినప్పటినుండీ ఆమె ఏదో ఒక నెపంతోటి సాధిస్తూవుంది. గొలుసు అమ్మటం అదొక పెద్ద కథ. శారదా ప్రెస్సులో చేరినప్పటినుంచీ, వెంకటేశ్వర్లుకి నెలకు ముప్ఫైరూపాయలు జీతం. అది చాలక ప్రతి నెలా అప్పుచేస్తూ వుండేవాడు. ఆ అప్పు యీర్ష్యకుమల్లే, అజ్ఞాని కోర్కెలకుమల్లే పెరిగి పెరిగి, అయిదువందలయింది. అప్పులవాళ్ళ బాధ ఎక్కువై కనీసం రెండువందలన్నా మిగులుతుందనే ఆశతో ఒక నాటకం కంట్రాక్టు తీసుకొని వేయించాడు అందులో రెండువందలు నష్టపడ్డాడు. మర్నాటినుంచీ పాత అప్పులవాళ్ళూ, కొత్త అప్పులవాళ్ళూ మొగ

బడ్డారు. వాళ్ళపోరు పడలేక భార్య మెడలోవున్న గొలుసు అమ్మి అప్పుతీర్చాడు వెంకటేశ్వర్లు. అప్పటినుంచీ ఆమెకు కక్షగావుంది. ఆమె తిట్టినా, తుమ్మినా నోరు మెదల్పకుండా పెట్టింది తిని ప్రెస్సుకి వెళ్తుండేవాడు. కాని ఎంత తప్పుకు తిరిగినా యింటికి వెళ్ళటం అంటే అతనికి బెరుగ్గానే వుంటూ వుంది. కాని యింటికి వెళ్లక తప్పదు. భార్యకు కనపడక తప్పదు. అతను అలాగే కాళ్ళు యీడ్చుకుంటూ యింటికి చేరాడు. ఇంట్లో అడుగు పెట్టీ పెట్టటంతోనే "డబ్బేది?" అని చెయ్యి జాపింది భార్య. ఆమెను చూసేటప్పటికి పేలాలూ, మంగలం, గుగ్గిలంపొగా, ఆవకాయ ఎరుపూ, నవఖాలీ దురంతాలూ జ్ఞాపకం వచ్చినై వెంకటేశ్వర్లుకి. ఏమీ చెప్పలేక చూస్తూ వూరుకున్నాడు.

"తే!" అన్నది భార్య.

"తేలేదు" అన్నాడు వెంకటేశ్వర్లు.

"ఎందుకని?"

"ఇవ్వ లేదు"

"అడిగావా?"

"ఆఁ"

"నీ మొహం చూస్తే యిచ్చేవాళ్లకూడా ఇవ్వబుద్ధి అవదు" అని గిరుక్కున తిరిగి యింటిలోకి వెళ్ళింది. వెళ్ళటమే చాలు ఎందుకు వెళ్ళినాసరే.

అతను చాపమీద చతికిలబడి గోడకానుకొని, కునికి పాట్లు ప్రారంభించాడు. ఎదురుగా కిటికీ తెరుచుకొనివుంది.

కిటికీకి అవతలపక్క అతని కూతురు యిరుగు పొరుగు పిల్లలతో కలిసి బొమ్మలపెళ్ళిళ్ళు చేస్తూవుంది.

ఆ చుట్టుపక్కల నివాసం ఉంటూవున్నదంతా బీద వాళ్లే. ఆ ఆవరణలో పది పన్నెండు కుటుంబాలు కాపురం వుంటున్నై. అది ఒకప్పుడు పశువులకొట్టం. దాన్నే భాగాలు చేసి అద్దెలకు యిస్తున్నాడు ఖామందు. ఆ ఆవరణలోనే యింకా అయిదారు గుడిసెలువున్నై. వెంకటేశ్వర్లు భాగానికి ఆనుకొనివున్న గుడిసెలో రాజమ్మ కాపురంవుంటూ వున్నది. ఆమె పాచిపని చేసి జీవితం పోషించుకుంటూవుంది. ఆమెకూతురూ, పక్కభాగంలోవుంటున్న రామప్పకూతురూ, వెంకటేశ్వర్లు కూతురూ కలిసి, వెంకటేశ్వర్లుకి ఎదురుగావున్న కిటికీ అవతల ఆడుకుంటున్నారు. వెంకటేశ్వర్లు కునికిపాట్లు పడుతూ వాళ్ళని చూడలేదు.

ఆ పిల్లలు ఆడుకుంటున్నారు. మధ్యలో రామప్ప కూతురు ఏడుస్తూ వెళ్లిపోయింది. కొంచెంసేపటికి రామప్ప భార్య కూతుర్ని వెనకేసుకుని వచ్చింది. ఆమె కూతురు యింకా ఏడుస్తూనేవుంది.

"ఎవరే మా అమ్మాయిని కొట్టింది?" అడిగింది రామప్ప భార్య.

"మేం ఎరగం" అన్నది రాజమ్మ కూతురు.

"ఎరగండే ఎందుకిట్లా ఏడుస్తుంది? ..."

"నిజం చెపుతారా చంపలు వాయించమంటారా?"

"మేం ఎరగం"

"నిన్నెవరే కొట్టింది. చెప్పు!" ఈసారి కూతుర్ని అడిగింది.

కూతురు రాజమ్మ కూతుర్ని చూపింది.

"ఒంట్రిదాన్ని చేసి, నీ బతుక్కుతోడు......" అని రాజమ్మ కూతుర్ని కొట్టబోయింది రామప్ప భార్య.

"నేను ఎరుగను. అమ్మతోడు" అన్నది రాజమ్మ కూతురు.

"నువ్వు నిజం చెప్పవే" అని వెంకటేశ్వర్లు కూతుర్ని అడిగింది రామప్ప భార్య.

"కొట్లా పిన్నీ—" అని మొదలుపెట్టింది వెంకటేశ్వర్లు కూతురు'

"కొట్లా?" అని గుడ్లురుమింది రామప్ప భార్య.

వెంకటేశ్వర్లు కూతురు భయపడి, "మరే...మా అమ్మాయి బొమ్మమీద ఈ పిల్ల వ్రాసింది" అని చెప్పింది.

"ఒసి ముండా! నాలుగిళ్లలో ఎంగిలి మెతుకులు తినే దానికి నీ కెంత బలిసిందే ఒళ్ళు! నా బిడ్డ బొమ్మ తెచ్చుకుంటే ఊస్తావటే నీ బతుక్క-దాన్ని బతుక్క-"అనికొట్టింది.

ఆ పిల్ల బావురుమని ఏడ్చింది.

పిల్లదాన్ని కొట్టడానికి అసలు కారణంవేరు. తన మొగుడు రాజమ్మ యింటికి రాత్రిళ్ళు వొచ్చిపోతున్నాడనీ, ఆ పిల్లకి చిరుతిండికి కొను లిస్తున్నాడనీ ఆమె విన్నది. విన్నప్పటినుంచీ ఆమె వొళ్ళు కాలుకుపోతూవుంది. ఆ కసి పిల్లదానిమీదగా తీర్చుకుంది రామప్ప భార్య.

పిల్లదాని ఏడుపులు విని గుడిసెలోనుంచి రంయిన పరి గెత్తుకొని వచ్చింది రాజమ్మ. జయ్యిన వేసుకొంది లడాయి. ఇద్దరూ బాగా బూతులు తిట్టుకుంటూ జుట్లుజుట్లు పట్టుకుని నేలమీద పొర్లుతున్నారు. పిల్లలు యిల్లు ఎగిరిపోయేటట్లు యేడుస్తున్నారు. కునుకుతున్న వెంకటేశ్వర్లు గోలకి కళ్ళు తెరచి బయటకు వొచ్చి వాళ్లను విడిపించాడు. వాళ్లు పట్టు విడిచారేగాని పోట్లాట మానుకోలేదు.

"ఊళ్లో వాళ్ళ మొగుళ్లని మరిగి..." అన్నది రామప్ప భార్య రొప్పుకుంటూ.

"పాత చెప్పుతో కొట్టిస్తా" అని నోటికి వచ్చినట్లు కూసింది రాజమ్మ.

"అయనిన్ని రానియ్; నీ వొళ్ళు కాట ఒలిపించకపోతే నన్ను మారుపేరున పిలువు" అన్నది రామప్ప భార్య.

"నువ్వు వొలిపించినవాళ్ళే కామాలం కాలవగట్టునపడి ఏడుస్తున్నారు" అన్నది రాజమ్మ.

"ఊరుకో రాజమ్మా" అన్నాడు వెంకటేశ్వర్లు.

"అదికాదు అన్నయ్యా, ఆటలో పిల్లలు కొట్టుకుంటూరు, తిట్టుకుంటారు. దాని కిది ఒచ్చి నా బిడ్డని దడదడా కొడుతుందా?" అని అడిగింది రాజమ్మ.

"పిల్లలమీద చెయ్యిచేసుకోవటం తప్పే" అన్నాడు వెంకటేశ్వర్లు ఆవులిస్తూ. అతను ఆలోచించి అనలేదు. ఏదో ఒకవిధంగా సర్దుబాటుచేద్దాం అనే వుద్దేశంతో అనేశాడు.

ఈ మాటకు రామప్ప భార్యకు ఎక్కడలేని కోపం

వొచ్చింది. "పెళ్లానికి జవాబు చెప్పలేని మొగాడివి తీర్పు చెప్పొచ్చావా, తీర్పూ!" అన్నది.

ఈమాట అంటూవుండగానే పక్క యింటికి బియ్యం కోసం వెళ్లిన వెంకటేశ్వర్లు భార్య వొచ్చింది. ఆమెని చూసే టప్పటికే రామప్పభార్య భయపడి పిల్లని రెక్కపట్టుకొని వెళ్లిపోతూవుంది.

ఆమెభయపడటానికి కారణంవుంది. మొదట్లో రామప్ప భార్యా, వెంకటేశ్వర్లు భార్యా చాలా స్నేహంగా వుండే వాళ్లు; అక్కచెల్లెళ్ళలాగా వుండేవారు. ఆరోజుల్లో రామప్ప భార్య వెంకటేశ్వర్లు భార్యకు ఒక రహస్యం చెప్పింది. తరు వాత యిద్దరికీ చెడింది. చెడటానికూడా పెద్ద కారణం లేదు. రామప్ప భార్య కొంచెం పొదుపుగా కాపరం గడిపే మనిషి. మిరపకాయలనీ, చింతపండనీ అందరిదగ్గరా ఏదో ఒకటిపుచ్చు కుంటూనే వుంటుందేగాని తనుమాత్రం ఏమీ జారనివ్వదు.

ఒకరోజు వెంకటేశ్వర్లుభార్య పులుసులోకి కాస్త చింత పండు పెట్టమని అడిగితే 'లేదు' అంది. ఒకరోజు కూరలోకి తక్కువని ఉప్పుకళ్ళు అడిగితే 'లేదు' అంది. ఒకరోజు రెండు కరివేపమండలు అడిగితే 'లేదు' అని "ఎందుకు మాటి మాటికీ అడిగి నాతో లేదు అనిపించుకోవటం" అన్నది.

ఆనాటినుండీ పగపట్టి ది వెంకటేశ్వర్లుభార్య. ఆసంగతి రామప్పభార్యకి తెలుసు. అప్పటినుంచీ తన రహస్యం ఎక్కడ బయటపెడుతుందో అని భయంగా వుంటూవుంది.

వెంకటేశ్వర్లుభార్యకూడా కసితీర్చుకోటానికి అవకాశం కోసం ఎదురుచూస్తూవుంది. ఇదే మంచి అవకాశం అనుకుంది.

"ఏమిటే నువ్వు యిప్పుడన్నమాటా?" అని ఉరిమింది. రామప్పభార్య నిలబడకుండా వెళ్ళిపోతూవుంది.

"ఆగవే!" అన్నది.

ఆగింది.

"చెప్పవే!"

చెప్పలేదు.

"భగవంతుడు నోరుఒక్కటి ఎట్లాగూ పెట్టాడని ఇష్టం వచ్చినట్టు వాగుతున్నావా? నీ బతుక్కితోడు మాకు నీతులు చెప్పొచ్చావా?" అని మొదలుపెట్టింది వెంకటేశ్వర్లుభార్య. రామప్ప భార్య తప్పుకుందా మనుకుందిగాని వీల్లేకపోయింది. కప్పవెంట పాముకుమల్లే పడింది. ఎలుకతో పిల్లి కిమల్లే చెర్లాడింది. కుక్క గుడ్డపీలికలతో ఆడుకున్నట్లుంది. కారుమబ్బులకుమల్లే కన్పించింది. చివరికి ఆ ముత్యం అంతమాటకూడా అనేసింది.

"నీ మొగుడికే సిగ్గుంటే పెళ్ళికాకముందే మేనల్లుడితో కార్యకలాపం జరిపిన నిన్నెట్లా చేసుకున్నాడే. చిన్నప్పటి నుంచీ యిట్లాంటి పనులుచేసి ఎగ్గూ సిగ్గూ లేని దానివి గనుక యింకా బతుకుతున్నావు. ఎందులోనన్నా పడి చావరాదటే దరిద్రం వొదులుతుంది" అన్నది వెంకటేశ్వర్లు భార్య.

ఇదే రామప్ప భార్య వెంకటేశ్వర్లు భార్యకి చెప్పిన రహస్యం. ఇది బయటపెడుతుందేమో అనే రామప్ప భార్య యిన్నాళ్లూ భయపడింది. ఎలాగూ అనేసింది. ఇక భయపడవలసిన పనిలేదు. ఇన్నాళ్లనుంచీ ఆపుకు వుందేమో ఉద్రే

కాన్ని, జయ్యీన తోకతొక్కిన పామల్లే లేచింది. పమిటె బొడ్లో దోపింది. తెగించింది. 'మొగుణ్ణి ముండనుచేసి కూర్చోపెట్టి యిష్టంవచ్చినట్టు ఆడుతున్నావు' అన్నది. 'నీ సంగతి ఈ వాడకట్టు అందరికీ తెలుసు'నన్నది. 'మొగుణ్ణి ఆఫీసుకి పంపి రత్తమ్మ కొడుకుని పెట్టుకు కులకటం అంతా చూస్తూనే వున్నారు' అన్నది. 'ఇల్లెవరు గడుపుతున్నారో, మొన్న జాకెట్ గుడ్డ కొని ఇచ్చింది ఎవ్వరో మాకు తెలియ దనుకున్నావా' అని ప్రశ్నించింది. 'అంతా నీలాంటివాళ్ళే అనుకుంటావు; నీ సంగతి మొగుడికి తెలుస్తుందేమో అని, ముందే అందరికీ అంటగడుతున్నావు' అన్నది.

వెంకటేశ్వర్లు అక్కడే వున్నాడు. రామప్ప భార్య మోపుతున్న నిందలన్నీ విన్నాడు. కాని అతనికేమీ కష్టం కలగలేదు. ఆ వాడకట్టులో ఏ కొద్ది పోట్లాట జరిగినా యిటు వంటి నింద మోపటం ఆడవాళ్ళకి అలవాటే. కదిలిస్తే వాళ్ల నోటివెంట వొచ్చే మాటలే యివి. అంతకుముందు యెంత బాగా వుంటున్నా ఏ రకంగానూ అనుమానించటానికి వీల్లేని మనిషైనా కజ్జారాగానే పుటికి పుటిక్కిన రంకుల్ని అంట గట్టడం వాళ్లకు ఆచారం. అందులో వర్ణించి వర్ణించి తిడ తారు. ఆ వైఖరి చూస్తే ఆ విధంగా తిట్టటంలో వాళ్లకు విచిత్రమైన ఆనందం కలుగుతూవున్నట్లు కనిపిస్తుంది. వాళ్లల్లో తీరని కోర్కెలను వేటినో ఆ తిట్లు తీరుస్తూవుంటై. అవ్య క్తంగా వున్న అపేక్షలను నోటిద్వారా తీర్చుకుంటున్నారు అనిపిస్తుంది.

వెంకటేశ్వర్లు సంగతి ఎలావున్నా అతనిభార్యమాత్రం రామప్ప భార్య తిట్లు విని నిశ్చేష్టితురాలైంది. ఆమె యీ విధంగా ఎదురు తిరుగుతుందనీ, చివరికి తనే వోడిపోవలసి వస్తుందనీ యెన్నడూ అనుకోలేదు. తనదగ్గరవున్న బాణం విడిచిపెట్టగానే ఆమె శరీరం తూట్లు పడుతుంది అనుకుంది. మొహం వేలాడవేసుకుని యింట్లోకి వెళ్ళి ఏడుస్తూ పడుకుంటుంది అనుకుంది. ఎదురు తిరిగి తనమీద నిందలను కురిపిస్తుందనుకోలేదు. ఆ నింద సత్యాన్ని అసత్యంగా మార్చి వృద్ధి చెందుతుందనుకోలేదు. ఇన్నాళ్లనుంచీ పదునుపెట్టుకుంటూ కూర్చున్న రహస్యం నిష్ఫలం అవటమేకాక అపనిందగామారి తన నెత్తినే చుట్టుకునేటప్పటికి ఆమె కొయ్యబారిపోయింది. మరొక విషయంకూడా ఆమెను చకితురాలను చేసింది. రామప్పభార్య తనమీద మోపింది అపనింద. తను రామప్ప భార్యను గురించి అన్నమాటమాత్రం యదార్థం. కాని యేం లాభం? ఈ భేదంవల్ల ఒచ్చిన ప్రయోజనం ఏముంది? ఎవ్వరు నమ్మేది వారు నమ్మతారు. జరగడానికి వీల్లేనిచోట జరిగిందంటేనూ, చెయ్యరానివారు చేశారంటేనూ బాగా నమ్మబుద్ధి అవుతుంది. కాబట్టి ప్రపంచంలో సత్యానికంటే అసత్యానికే ఎక్కువ బలం వుంది. మంచికంటే చెడుకే యెక్కువ బలం వుంది.

తన్ను జయించింది రామప్ప భార్య. అపజయాన్ని ఓర్వలేకపోయింది వెంకటేశ్వర్లు భార్య. ఇక అసలు విషయం విడిచిపెట్టి "నా స్థలంలో నిన్ను ఎవరు అడుగుపెట్టమన్నారు"

అని పోట్లాడింది. "పిల్లల్ని అదుపులో పెట్టుకోవటం చాతగాని దానివి ఎందుకన్నావే?" అని అడిగింది. రామప్ప భార్య తగ్గలేదు. నోటికి వచ్చిన తిట్లన్నీ తిట్టి కూతుర్ని తీసుకొని యింటిలోకి వెళ్లింది. వెళ్తూ వెళ్తూ 'గొడ్డుమోతుది' అని తిట్టింది.

ఈ మాటకు వెంకటేశ్వర్లు భార్య ఒళ్లు ఝల్లుమన్నది. అంతవరకూ ఆమె అన్నమాటలన్నీ వొక యెత్తూ, ఈమాట ఒక ఎత్తూ. తనకు అయిదు సంవత్సరాల క్రిందట ఒక కూతురు కలిగింది. మళ్లీ పిల్లలు లేరు. తనకు కొడుకు కలగాలని చాలా ఆపేక్ష. పోనీ ఏం చెపుతాడో చూద్దామని తనూ తనభర్తా డాక్టర్‌కి చూపించారు. డాక్టర్ ఏమన్నాడు? తలుచుకున్నప్పుడల్లా గుండె గుభేలు మంటుంది. తన ఆరోగ్యం సరిగానే వుందనీ, తన భర్త ప్రెస్సు పని మానుకుంటేగాని పిల్లలు కలగరనీ చెప్పాడు కలిగినా బ్రతకరన్నాడు. ఈ సంగతి చుట్టుపక్కల వాళ్ళందరికీ తెలుసు. ఆ పుండు కెలుకుతూవుంది రామప్ప భార్య.

వెంకటేశ్వర్లు భార్యకు కంపరం పుట్టింది. "దరిద్రపు గొట్టువాళ్ళందర్నీ పోగుజేస్తావు" అని కూతుర్ని నిర్దాక్షిణ్యంగా కొట్టింది. ఆ పిల్ల ఏడుపు వినలేక, "ఊరుకోవే" అన్నాడు వెంకటేశ్వర్లు. రేగింది వెంకటేశ్వర్లు భార్య.

"నీకు నిజంగా మొగతనంవుంటే అది అట్లాఅనగలుగుతుందీ? పెళ్ళాన్ని యిట్లా తిడుతుంటే యింకొక మొగాడైతే చూస్తూ వూరుకుంటాడా! నీకు చీమూ నెత్తురూ

లేదు. ఈ బ్రతుకు బ్రతికే దానికన్నా ఎందులోనన్నాపడి చావరాదూ? ఒక్క ఏడుపు ఏడ్చి వూరుకుంటాం!" అంది.

"ముందు నువ్వే అంటివిగా!" అన్నాడు వెంకటేశ్వర్లు. ఇక ఆగలేకపోయింది వెంకటేశ్వర్లు భార్య. తన మాటలూ, దానిమాటలూ ఒకేరకంగా వున్నాయి అతనికి. మాటలు వెనుకవున్న చరిత్ర అతనికి అర్థంకాలేదు. నోరు నొప్పి పుట్టే దాకా భర్తని తిట్టి తిట్టి "నీ మొహానికి ఇక అన్నం వండను. ఎక్కడికి చస్తావో చావు. పో" అని చెప్పి ఇంటిలోకి వెళ్లింది. అదే చాలు.

వెంకటేశ్వర్లు కూర్చుని కూచోబెట్టుకుని మళ్ళీ చాప మీద చతికిలపడ్డాడు. జరిగిన సంగతులు అతని మనస్సుకి పట్టినట్టు లేదు. గోడకానుకొని మళ్ళీ కునికిపాట్లుపడటం మొదలు పెట్టాడు. ఆఫీసువేళకి మెలకువ వొచ్చింది. భార్య అన్నం వండుతూవుందో లేదో, అసలు ఏం చేస్తూవుందో తెలుసుకోకుండానే బయలుదేరాడు. కళ్ళు నులుముకుంటూ బయటకు వెళ్లాడు. ఊగిసలాడుతూ బయలుదేరాడు.

దారిద్ర్యం అనేక అనర్థకాలకు పుట్టినిల్లు. అసురప్రవృత్తికి ఆకరం. మనస్సుని చిందరవందరచేసి మానవునిలోవున్న నీచత్వాన్ని బయలుపరచివేస్తుంది. జ్ఞానం కలిగితే దృష్టి మారుతుందనీ, విశాలమైన భావాలు కలిగి జీవితం బాగుపడుతుందని కొందరు చెపుతారు. కాని గర్భదరిద్రులకు జ్ఞానం కలిగేది ఎలా? వాళ్లకు యిరవైనాలుగుగంటలూ చెయ్యి ఆడితేనేగాని డొక్క ఆడదు. ఊహ వొచ్చిందగ్గరనుంచీ

ఏదో ఒకపనిచేసి సంపాదించవలసిందే. ఎంత కష్టపడి సంపాదించినా ఏ రోజుకి ఆరోజు గడపటమే గగనమౌతుంది. ఏ రోజు పనిలోకి వెళ్లకపోతే ఆరోజు పస్తే. చదువుకోటానికిగాని, చదువుకున్నవాళ్ళ సాంగత్యం చెయ్యటానిగ్గాని వాళ్ళకు అవకాశం ఉండదు; తీరిక ఉండదు.

వాళ్ల జీవితాలు ఈర్ష్యా అసూయలతో పెనవేసుకొనిపోయి వొకపట్టున ఆ సంకెళ్ళను వదిలించుకోలేవు. వెంకటేశ్వర్లు భార్యతోపాటు ఆవరణలోవున్న వాళ్లందరి జీవితాలూ ఇటువంటివే. ఒకరంటే ఒకరికి గిట్టదు. వొకరిమంచి వొకరు సహించలేరు. తమ బాగుకంటే యెదటివాళ్ల నాశనాన్ని ఎక్కువ కోరుతుంటారు. అస్తమానం ఒకరిమీద ఒకరు కొండాలు చెప్పుకోనటం, ఏ కొంచెం వొడుదుడుకు జరిగినా బజారుకెక్కటం జరుగుతూ వుంటుంది. ఆ ఆవరణం బూతులగుట్ట; ద్వేషపు పుట్ట ఇటువంటి వాతావరణంలో భాగంగా వుంటున్న వెంకటేశ్వర్లు భార్య తనకు జరిగిన అవమానం దిగమింగి వూరుకుంటుందనేమాట వొట్టిమాట.

ఆమెకు తపనపుట్టింది. ఇంటిలోనుంచి వెళ్ళిపోదామనిపించింది ఎక్కడకు వెళ్ళుతుంది? ఆమెకు కన్నవారు లేరు. గంగలో కలిసిపోయారు ఏదో వొకపని చెయ్యాలి లేకపోతే గుండె పగిలిపొయ్యేట్టు వుంది. తలుపులు బలవంతంగా తెరిచింది గభాలున మూసింది. ఇల్లంతా వూడ్చింది. యింటిచుట్టూ చిమ్మింది. పొయ్యిరాజేసింది. ఎసరుబెట్టింది.కూతుర్ని

కొట్టింది. సముదాయించింది. ఇన్ని చేసినా ఆమె ఆరాటం తగ్గ లేదు. రామప్పభార్యకు తగినశాస్తి చెయ్యాలని నిశ్చయించుకొని రాజమ్మ ఇంటికి వెళ్ళింది. రాజమ్మను రెచ్చగొట్టింది.

"చూశావంటే దాని మదం" అంది.

రాజమ్మ మాట్లాడలేదు.

"నన్నన్న దానికి నాకేం లేదే. మొగుడితో చెప్పి నీ ఎముకలు విరగ్గొట్టిస్తుందట. పంచాయితీ పెట్టిస్తుందట. నిన్ను యిక్కడ లేకుండా చేస్తుందట ఈ వూళ్లో అన్నం, నీళ్ళు పుట్టకుండా చేస్తుందట..." ఈ విధంగా కల్లబొల్లి కబుర్లు నూరిపోసి బాగా రోషంవచ్చేటట్టు చేసింది రాజమ్మకి. 'రామప్పని కట్టుకో' అని సలహా చెప్పింది. చీకటి పడగానే రామప్ప రాజమ్మ యింటికి వచ్చాడు. రామప్పకి కోడిమాంసం అంటే యిష్టం. రాజమ్మ వండితే తినాలి అంటాడు. రాజమ్మకి ఈ సంగతి తెలుసు. ఆ రాత్రి కోడిమాంసం వొండిపెట్టి, వున్నవీ లేనివీ కల్పించి అతని భార్యమీద చెప్పింది.

"ఇక్కడకురావటం మానుకోకపోతే నన్ను యింటిలో నుంచి గెంటిస్తుందట" అని చెప్పింది. ఆమెకూ మేనల్లుడికీ చిన్నప్పటినుంచీ వున్న సంబంధం చెప్పింది. "వూరంతా ఒకటేగోల. నీకు తెలిసే వూరుకున్నావటగా!" అని అడిగింది.

రామప్ప ఉడికిపోయాడు, గబగబా యింటికివెళ్ళి, భార్యని దబదబా బాదాడు. ఆమె కేకలువిని చుట్టుపక్కల వాళ్లు అంతా పోగయ్యారు. పెద్దవాళ్లు కేకలు వేశారు. 'ఇది తగదు రామప్పా' అన్నారు.

"నా పెళ్లాం; మీకేం సంబంధం? ఇక్కడనుంచి వెళ్లండి" అని గద్దించాడు రామప్ప వాళ్ళ కళ్లఎదుట మళ్లీ కొట్టాడు భార్యని.

ఇరుగు పొరుగువాళ్లు రామప్పదే తప్పు అని చెప్పుకుంటూ వుంటే రామప్ప పెళ్లాందే తప్పని పోట్లాడింది వెంకటేశ్వర్లు భార్య.

"ఎన్నాళ్లని వూరుకుంటాడే! చిన్నతనంలో యేదో చేసిందిలే అని వూరుకుంటే చాటుగా, మాటుగా యిప్పటికీ పిలిపిస్తూనే వుంటే" అని చెప్పింది.

"ఓసెమ్మా! అంతటిదటే. ఏదో నంగనాచికిమల్లే వుండేది" అని ముక్కుమీద వేలు వేసుకున్నారు అంతా.

"ఒక్కనాడన్నా రామప్పకి కడుపునిండా అన్నం పెడుతుందటే! అన్నానికి వాచి వాచి, చాటుగా రాజమ్మతో మాంసంకూర చేయించుకుంటాడు. అది గిట్టకపోయే దానికి" అని చెప్పింది.

"అదేం రోగమే, మొగకొడుక్కి అన్నంపెట్టటానికేమే. పోయేటప్పుడు కట్టుకుపోతుందా ఏమిటి?" అన్నారు అంతా.

"డబ్బులు మిగిల్చి మేనల్లుడికిస్తుందే" అని చెప్పింది.

ఓసి దీని అమ్మా కడుపుకాలా! అని తలోకమాటా అన్నారు రామప్ప భార్యని. వెంకటేశ్వర్లు భార్యకి అప్పుడు కడుపుమంట చల్లారింది.

ఆ రోజు వెంకటేశ్వర్లు ఇంటిదగ్గరనుంచి ఆఫీసుకి వెళ్లే

టప్పటికి కొంచెం ఆలస్యం అయింది. ప్రెస్ ఆఫీసు అంతా గందరగోళంగావుంది. గడపలో ఆదిశేషుకనిపించి, "రంగయ్య క్రెడిల్లో చెయ్యిపెట్టి నలగ్గొట్టుకున్నాడు" అని చెప్పాడు.

అంతా కలిసి రంగయ్యని హాస్పిటల్‌కు చేర్చారు. డాక్టర్ పరీక్షచేసి ప్రాణాపాయం లేదనీ, మోచెయ్యి తీసి వేయవలసి వొస్తుందనీ యిక ఏ పనికీ పనికిరాడనీ చెప్పారు. రంగయ్య చిన్నప్పటినుంచీ ప్రెస్సు పనే చేస్తున్నాడు. పది హేను సంవత్సరాలనుంచీ క్రెడిల్ వేస్తున్నాడు. ఇంకొకపని అతనికి చేతకాదు. పైగా అతనికి ముగ్గురు పిల్లలు. చిట్టి ముత్యాలవంటి ఆ పిల్లలనీ, అతని భార్యనీ చూస్తే అందరికీ కన్నీరు కారింది. వాళ్లకు సహాయం చెయ్యవలసిందని అడగ టానిగ్గాను ప్రెస్సు పనివాళ్లంతా వాళ్ళని వెంటబెట్టుకొని యజమాని యింటికి వెళ్లారు. ఆ ప్రెస్సు యజమానికి యిదొక్కటే వ్యాపారం కాదు. అనేక వ్యాపారాలున్నాయి. ఆ వూళ్లో ఒక సినిమాహాలు నడుపుతున్నాడు. ఒక కాఫీహోటలు నడుపుతున్నాడు. స్థలాలుకొని అమ్ముతుంటాడు. అతను చెయ్యని చిల్లర వ్యాపారంలేదు.

అతనుచేసే అనేక వ్యాపారాల్లో ఈ ప్రెస్సువ్యాపారం ఒకటి. ప్రెస్సులో తనకేమీ లాభంలేదనీ, పనివాళ్ల పొట్ట మీద కొట్టలేక సాగిస్తున్నాననీ చెపుతుంటాడు. ఎవ్వరైనా జీతం హెచ్చించమనిగానీ, ఇంటిలో ఇబ్బందిగావుండి ఏదన్నా అప్పు అడిగితేగానీ తనకు ప్రెస్‌లో చాలా నష్టం వొస్తూ వుందనీ, తమకోసం ఇంతనష్టానికీ వొప్పుకుని సాగిస్తున్నా

విశ్వాసం లేకుండా ప్రవర్తిస్తున్నారనీ, అందుకని ప్రెస్సు మూసి వేస్తాననీ బెదిరిస్తూ ఉంటాడు.

పనివాళ్ళు వెళ్ళేటప్పటికి అతను భోజనం చేస్తున్నాడు. పనివాళ్లు హాల్లో నిలబడ్డారు. అతను భోజనం చేసివచ్చి ఒక్క సారి అందర్నీ క్రీగంట చూచి, "ఏమిటి?" అని అడిగాడు. ఆది శేషు జరిగిందంతా చెప్పి రంగయ్య పెళ్లాన్ని-పిల్లలనూ చూచి సహాయం చెయ్యవలసిందని ప్రార్థించాడు.

"నావల్ల కాదు" అన్నాడు యజమాని.

"ఇరవై ఏళ్ళనుంచీ మీ ప్రెస్సులో పనిచేస్తు న్నాడు." అన్నాడు ఆది శేషు.

"ఇరవై ఏళ్ల నుంచీ జీతం యిస్తున్నాను." అన్నాడు యజమాని.

"ముంజెయ్యి తీసివెయ్యాలన్నాడు డాక్టరు" అని చెప్పాడు ఆదిశేషు.

"అతన్ని ఎవరు అజాగ్రత్తగా వుండమన్నారు?" అని అడిగాడు యజమాని.

"నాలుగు రోజుల్నుంచి వరసగా రాత్రింబగళ్లు పని చేస్తున్నాం. పని చేస్తుంటే నిద్రచాలక కళ్ళు తిరిగినై" అని మొదలు పెట్టాడు ఆదిశేషు.

"రాత్రింబగళ్ళు పని చేస్తున్నాం అంటే పనిచేసి నం దుకు డబ్బు యిస్తూనేవున్నాగా!" అన్నాడు యజమాని.

"ఇస్తున్నారనుకోండి... కాని..."

"ఎక్స్ట్రా పనికి రమ్మని నేను యెవర్నీ బలవంత పెట్ట లేదు. యిష్టం అయినవాళ్లనే రమ్మన్నాను." అన్నాడు యజమాని.

"అవుననుకోండి... కాని... మీ పనిలోనే ఉంటూ మీ పనిలోనే అపాయం కలిగిన వాడికి మీరు సహాయం చెయ్యకపోతే యింకెవరు సహాయం చేస్తారు చెప్పండి?" అన్నాడు ఆది శేషు.

"ఇంతవరకూ లాభాలున్నా లేకపోయినా మీరంతా ఏదో బతుకు తున్నారుగదా అని యీ ప్రెస్సు నడుపు తున్నాను. ఇంకా యిలాంటి నష్టాలుకూడా నేను పెట్టలేను" అన్నాడు యజమాని.

"ఆ మాత్రం సాయం చేసేది లేకపోతే మేం ఇక్కడ పని చెయ్యటం కష్టం" అన్నాడు ఆది శేషు.

"కష్టమయితే మానుకోండి... నేనే ప్రెస్సు అమ్మేద్దా మనుకుంటున్నాను" అంటూ లోపలికి వెళ్లడానికి లేచాడు యజమాని.

"అంతేనంటావా?" అని గట్టిగా అడిగాడు ఆది శేషు.

"అంతే... నా దొక్కటేమాట" అంటూ వెళ్లాడు యజమాని. వచ్చిన వాళ్లందరూ తలలు దించుకున్నారు. అందరూ తోటకూర కాడల్లా వంగిపోతున్నారు.

"ఇది అన్యాయం. మన బతుకులన్నీ యీ ప్రెస్సు పనిలోనే హరించుకు పోయినా యజమాని అభిమానంచూపక

పోవడం సహించలేం...మనం సమ్మె చేద్దాం." అన్నాడు ఆదిశేషు.

ఎవరో ఓమూలనుంచి "మరితిండో.... వుద్యోగమో" అని ప్రశ్నించాడు.

"ఆలోచించుకోండి" అన్నాడు ఆదిశేషు.

అంతా నీళ్లుగారుకుంటూ యింటిముఖం పట్టారు. రంగయ్యకు నడుస్తూనే తన పెళ్లాం పిల్లలూ తిండిలేక మాడి పోతున్నట్లు కలగన్నాడు. అప్పుడే సింహం నోటిలోనుంచి, పెద్దపులి గుహలోనుంచి, ఎగురుతున్న విమానంలోనుంచి బయట పడినవాడికిమల్లే ఉంది అతని వైఖరి... మనస్సే ప్రెస్సుయి మోతపెడుతూ వుంది. పిల్ల లేడుస్తూన్నట్లూ, పెళ్లాం తనను 'యీ బ్రతుకు బ్రతుకేదాని కన్నా ఎందులోనన్నా పడిచావరాదూ' అంటున్నదనిపించింది.

శ్రీ భార్గవి సంచార గ్రంథాలయం
సుంకరగిరివారివీధి,
పెళ్లూరు.
మేనేజరు.